

En øy av mestring i et hav av motgang

Fotball for utviklingshemmede

En rapport fra
Norges Fotballforbund
2012

Innhold

Fotball for alle	4
Hvorfor fotball for spillere med utviklingshemming?	5
Funksjonshemming og funksjonsgrad	5
Utviklingshemming	6
Familien og hverdagen	8
Superforeldre	9
Avlastning og transport	9
Mestring, tilknytning og fysisk aktivitet	10
Livsløpsperspektiv	10
”Timen som gjør en forskjell”	10
Klubbenes inkluderingsarbeid	11
Rekruttering	12
Integrerte tilbud eller særtilbud	14
Ordinære lag	14
Særlag	14
Organisering	15
Forankring i klubben	15
Laget	15
Trener	15
Finansiering	16
Hvor store er budsjettene?	16
Hvor hentes pengene?	17
Utfordringer ved finansiering	19
Utfordringer og NFFs strategi	19
Foreldrenes ønskeliste for et godt fotballtilbud for utviklingshemmede	20
 Litteraturliste	 21
Nyttige lenker	21
 Noter	 22

Fotball for alle

Fotballens globale utbredelse og enorme popularitet gir Norges Fotballforbund en unik mulighet og et stort ansvar for å være en åpen og inkluderende idrett med plass til alle.

Ekte fotballkjærlighet er ikke forbeholdt funksjonsfriske. Den brennende fotballinteressen som driver mange til å spille fotball, se fotball, drømme om fotball, er den samme for utviklingshemmede som for andre. NFF har et ansvar for å dyrke frem og beholde alle glødende fotballhjerter, uansett hva slags kropper de banker i.

NFFs visjon ”Fotballglede, muligheter og utfordringer for alle” innebærer at:

- Fotballen skal være åpen og inkluderende.
- Ingen skal stenges ute, uansett sosial eller kulturell bakgrunn, kjønn, funksjonshemming, alder, seksuell orientering eller av andre usaklige grunner.
- Alle skal kunne få et tilbud tilpasset: eget ferdighetsnivå, egne ønsker, egne ambisjoner og eget behov.

Idrett for funksjonshemmede har en lang tradisjon i Norge og NFF har hatt det formelle ansvaret for fotball for funksjonshemmede siden 2002.¹

Fotball er den desidert største idretten for utviklingshemmede, og de deltar i hovedsak på to måter; på ordinære lag eller på egne lag for utviklingshemmede.

NFFs kampreglement tilsier at man ved behov kan tillate at utviklingshemmede deltar som en ekstra spiller på ordinære lag, for å øke sannsynligheten for at de kan delta sammen med de andre på laget.

I tråd med NFFs sentrale verdier for breddefotball om mestring og jevnbyrdighet er det også egne lag for utviklingshemmede. I 2011 har vi nesten 2.000 spillere fordelt på 90 klubber og 130 lag – både lag for kun utviklingshemmede og for ”unified” blandete lag. Det arrangeres seriespill i Akershus, Østlandet, Vestfold, Hordaland, Trondheim og Sogn og Fjordane. Lagene spiller i puljer i samsvar med spillernes funksjonsgrad for å oppnå størst mulig jevnbyrdighet i kampene. Det er også en gledelig økning i turneringer som har egne klasser for disse lagene, der Norway Cup er den klart største. Den store begivenheten er den årlige Lands-turneringen som går av stabelen i september, og har vært arrangert i over 20 år. Over 1.500 deltakere samles til tre dager med håndball og fotball, sosialt samvær og en bankett som er et høydepunkt for mange.

NFFs breddeavdeling har det daglige ansvaret for fotball for utviklingshemmede med en fagansvarlig for inkludering som skal tilrettelegge for god aktivitet via kretsleddet og være en pådriver for en god utvikling i lag og klubber. Hvert år arrangerer NFF en trener- og lagleder-konferanse der klubber fra hele Norge samles til erfarings-utveksling og kompetanseutvikling.

Hvorfor fotball for spillere med utviklingshemming?

Utfordringer

NFF er stolte over at det er så mye god aktivitet for utviklingshemmede spillere, men samtidig er det utfordringer på områder som organisering, økonomi, rekruttering og kampadministrasjon. NFF vil møte disse utfordringene på best mulig måte og denne rapporten er ett skritt for å frembringe faktabasert kunnskap om denne delen av fotball-Norge. Vi ønsket å øke den kvantitative og kvalitative innsikten i dagens tilbud, samt i gruppens generelle ønsker og behov. Hensikten med økt innsikt er å kunne gjøre en god vurdering av hvorvidt NFF bør iverksette tiltak for bedre å møte denne gruppen, men også å konkretisere hvilke tiltak som kan antas ha en best mulig effekt i så måte.

Rapporten bygger på og sammenfatter to undersøkelser som er utført på oppdrag av NFF i 2011.

Comte Analyse har gjennomført en survey-undersøkelse blant klubbledere i hele Norge for å kartlegge klubbenes aktiviteter for og satsing på utviklingshemmede. Resultatene gjengis i kapittel 4 – Klubbenes inkluderingsarbeid.

Moods Research utførte en intervju-undersøkelse der informantene representerte utviklingshemmedes interesseorganisasjoner, idrettslag med særtilbud, trenere for særslag og med et særlig fokus på foreldre til barn med utviklingshemming. Materialet fra undersøkelsen gjengis i de kvantitative delene av denne rapporten.

Denne rapporten fokuserer på både spillernes og deres foresattes behov og ønsker, og vi kartlegger hvordan klubbene møter denne målgruppen.

Norges Fotballforbund har som klar målsetting å oppfylle våre visjoner i praksis, og de undersøkelser som gjengis her utgjør et godt grunnlag for å utvikle gode strategier, virkningsfulle tiltak for både utøvere og klubb.

Merkelapper er ofte en nødvendighet for å bruke for å kunne avgrense en gruppe mennesker, men de kan være generaliserende og tildekke individuelle forskjeller. Dette gjelder ikke minst gruppen ”utviklingshemmede”. For NFF er det primære at dette er fotballspillere som skal behandles og gis et tilbud på lik linje med alle andre fotballspillere i Norge. For å oppfylle visjonen om å gi muligheter og utfordringer for alle er det viktig å ha kunnskap om denne gruppen av spillere. Det er følgelig hensiktsmessig innledningsvis å gå dypere inn i begrepet ”utviklings-hemmet” med utgangspunkt i de yngste.

Lek og aktiv fritid er sentralt for barns sosialisering, livskvalitet og trivsel. Helsedirektoratet påpeker at barn med nedsatt funksjonsevne kan ha problemer med å delta i uorganisert lek og er derfor mer avhengig av organiserte aktiviteter enn andre for å unngå sosial isolasjon. Tilbudene til denne gruppen er likevel adskillig færre enn for andre barn, og det ikke gitt at alle utviklingshemmede har et tilbud der de bor. Det finnes ingen etat eller instans som tar seg av fritidstilbud til barn, i praksis er dette en oppgave som må løses av foreldrene, frivillige organisasjoner og ildsjeler.

Funksjonshemming og funksjonsgrad

Tradisjonelt har funksjonshemming vært sett som en egenskap ved individet - den funksjonshemmede personen. Denne måten å tenke på er knyttet til den medisinske, der en funksjonshemming er noe du kan få som følge av sykdom, lyte eller andre biologiske avvik. Sagt på en annen måte: årsaken til at du er funksjonshemmet er at det er noe galt med deg.

I de siste 20 årene har denne tankegangen blir kritisert og hovedargumentet har vært at hvis man legger årsaken til funksjonshemmingen kun på den funksjonshemmede, går samfunnet rundt ”fri”. I realiteten kan jo omgivelsene ha stor betydning for hvor ”hemmet” i sin livsutfoldelse en person skal bli, av for eksempel og ikke kunne gå. Dersom de stedene en rullestolbruker har behov for å komme til er utstyrt med ramper og heiser vil ikke personen være like funksjonshemmet.²

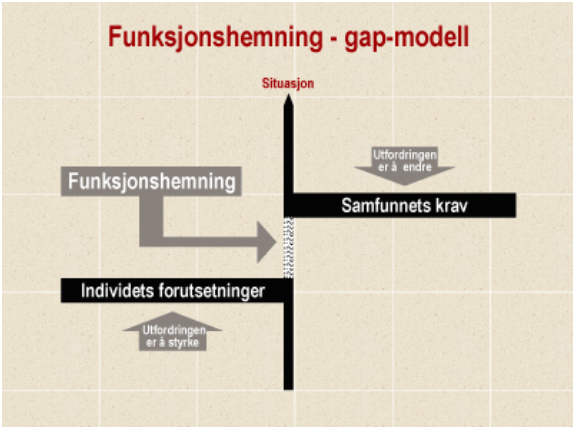
Poenget i kritikken er med andre ord: funksjonshemming er ikke bare knyttet til personen og dennes egenskaper, men like mye til omgivelsene og situasjonen.

I norske offentlige dokumenter brukes nå denne såkalt relasjonelle eller sosiale forståelsesmodellen av funksjonshemming. Samtidig har man introdusert begrepene nedsatt funksjonsevne, funksjonsnedsettelse og redusert funksjonsevne for å beskrive biologiske eller medisinske aspekter.

En kort og presis oppsummering er i Stortingsmelding nr 40 (2002-2003)³ der vi også finner problemstillingen illustrert i funksjonshemming – gap-modellen.

“Med nedsatt funksjonsevne menes tap av eller skade på en kroppsdel eller i en av kroppens funksjoner. Dette kan for eksempel dreie seg om nedsatt bevegelses-, syns- eller hørselsfunksjon, nedsatt kognitiv funksjon, eller ulike funksjonsnedsettelse pga. allergi, hjerte- og lunge-sykdommer.
Det er ingen selvfølge at personer med nedsatt funksjonsevne blir funksjonshemmet. En funksjonsnedsettelse behøver ikke resultere i begrensninger i samfunnsmessig deltakelse. Funksjonshemming oppstår når det foreligger et gap mellom individets forutsetninger og omgivelsenes utforming eller krav til funksjon.”

Figur 1:

Denne undersøkelsen er begrenset til å omfatte kognitiv funksjonshemming i form av utviklingshemming.

Altså: personen kan ha en funksjonsnedsettelse, men hvorvidt funksjonsnedsettelsen medfører en hemming i sin funksjon, funksjonshemming, vil også avhenge av omgivelsene. Ved å benytte denne forståelsesmodellen kan vi få noen interessante spørsmål for fotballen:

- Hvor funksjonshemmet er en person som strever med kompliserte og foranderlige sosiale regler, når hun får utfolde seg i en setting der reglene er enkle og uforanderlige?
- Hvor funksjonshemmet er den som strever med skole-arbeidet, når hun får være på fotballbanen?

- Hvor funksjonshemmet er en person med begrenset talespråk, når han er i en setting der det meste kan signaliseres med fløyter og armbevegelser?
- Hvor funksjonshemmet er en person som ikke orker løpe langt, når han får spille fotball på liten bane?

Utviklingshemming

Betegnelser som brukes for å kategorisere grupper av mennesker, har en tendens til å bli forandret eller erstattet etter at de har vært brukt en tid, slik som åndssvakhet eller mental retardasjon som tidligere var nøytrale begreper som i dag oppfattes som nedsettende skjellsord. Utviklingshemming/psykisk utviklingshemming er en medisinsk diagnose som beskriver en sammensatt tilstand. For å få diagnose må alle de tre følgende være oppfylt:

- Redusert intellektuelt (evnemessig) funksjonsnivå, dvs. IQ under 70 på standardiserte IQ-tester.
- Ledsagende svikt eller forstyrrelse i adaptiv adferd, dvs redusert evne til å mestre vanlige krav i forhold til det man forventer ut fra alder, kultur, mv. når det gjelder sosiale ferdigheter, ADL-ferdigheter, kommunikasjon, arbeid, fritid etc.
- Tilstanden må ha oppstått utviklingsperioden

Begrepet psykisk ”utviklingshemmet” er mindre omdiskutert enn funksjonshemming. Kritikken har gått på at begrepet er misvisende, fordi det ikke er en psykisk lidelse. Norsk Forbund for Utviklingshemmede bruker kun begrepet ”utviklingshemming”, og det er dette begrepet som brukes av NFF og i denne rapporten.

Utdelingen er imidlertid ikke at begrepet er omdiskutert, men at diagnosen benyttes på til dels svært ulike tilstander og ofte kan være vanskelig å stille. Foreldre til barn med lett utviklingshemming, som kanskje intellektuelt befinner seg tett opp til det som regnes som normalt, kan ha vanskeligheter så vel som motvilje mot å identifisere seg med begrepet. Dette gjelder ikke bare foreldrene men i høyeste grad også for barna. I denne gruppen er det ofte adferdsproblemene, ikke den intellektuelle funksjonsevnen som oppleves som den største utfordringen. Barna kan ha et stort, kanskje uuttalt behov for tilrettelagte aktiviteter, men falle utenom også fordi de ikke identifiserer seg med grupper som det finnes tilrettelagte tilbud for.

Som begrep kan utviklingshemming forstås som en del av det bredere begrepet funksjonshemming. ”Utviklingshemming” er en fellesbetegnelse som omfatter et mangfold av ulike diagnoser og ulik funksjonsgrad.

Overgangen til det ”normale” er kanskje mer flytende enn mange umiddelbart vil tenke seg. Mange assosierer utviklingshemming først og fremst med Downs syndrom, som er en stor og synlig enkelt diagnose, men allikevel anslått til å utgjøre bare 10 % av alle utviklingshemmede. Det finnes flere tusen kjente årsaker til utviklingshemming, og enda noen ukjente. I tillegg finnes en stor gruppe som ikke har fått en diagnose, men som opplever mange av de samme utfordringene i forhold til sosial og mental funksjon. I Norge brukes følgende beskrivelse av utviklingshemming som en ”tilstand av forsinket eller mangelfull utvikling av evner og funksjonsnivå, som spesielt er kjennetegnet ved hemming av ferdigheter som manifesterer seg i utviklingsperioden, ferdigheter som bidrar til det generelle intelligensnivået, f eks kognitive, språklige, motoriske og sosiale. Utviklingshemming kan forekomme med eller uten andre psykiske og somatiske lidelser”.⁴

Det finnes ingen sentral registrering av utviklingshemmede i Norge, og anslag over antall blir følgelig usikre. Kommunene får overført øremerkede midler for å utvikle tilbudet til utviklingshemmede og rapporterer årlig inn til sentrale myndigheter de utviklingshemmede de gir tilbud til. Det er knapt 22.000 som er rapportert inn de siste årene, og det er ofte dette tallet det vises til når man skal si noe om hvor mange utviklingshemmede som finnes. WHO anslår imidlertid prevalensen, altså forekomsten av utviklingshemming til 1-3 % av befolkningen.⁵

Utviklingshemmede er ingen ensartet gruppe og det er mulig å anslå utbredelsen av ulike grader av utviklingshemming. Et grovt anslag fordelig på fire kategorier kan vises slik:⁶

Lett utviklingshemming	52 %
Moderat utviklingshemming	26 %
Alvorlig utviklingshemming	17 %
Dyp utviklingshemming	5 %

Dette er tall som kan være viktige å ta med seg når et tilbud skal utformes, fordi det kan si noe om omfanget av tilrettelegging som er nødvendig for å gi et tilbud til relativt mange. For mange av disse vil deltakelse på ordinære lag være et reelt alternativ som kan gjennomføres uten eller med ganske enkel tilrettelegging.

Det er tre forhold ved psykiske lidelser og adferdsproblemer er verdt å merke seg: det ene at de forekommer og har til dels større utbredelse blant utviklingshemmede.⁷ Det andre at de kan ”maskere” utviklingshemming blant barn som ikke har en diagnose, og det tredje at de forekommer hos barn uten utviklingshemming som da i noen tilfeller kan oppleve å ha flere av de samme psykososiale utfordringene som utviklingshemmede.

Ved utforming av særtilbud er det derfor viktig å ta en diskusjon rundt hvem som skal være målgruppe for tilbudene – skal barn som opplever at de ikke passer inn i ordinære lag utestenges fra et særslag dersom de ikke har en diagnose? Eller skal de ønskes velkommen? Og hva bør tilbudene i så fall kalles?

Et første skritt i utviklingen av en strategi er å gå nærmere inn på målgruppen.

Familien og hverdagen

Å være født med en utviklingshemming betyr ikke at man ikke utvikler seg – men at utviklingen skjer langsommere, på en annen måte eller ikke når like langt som hos flertallet. Kunnskap og tilrettelegging fra omgivelsene vil ofte være en forutsetning for å sikre god utvikling og at barnet i størst mulig grad realiserer sitt potensial.

Livet som utviklingshemmet er ikke statisk, men inneholder endringer og overgangsfaser som alle andre liv. Dette kan være:

- Barnehage/skolestart
- Ungdomstid (konfirmasjon, russetid, etablering av parforhold)
- Løsrivelse
- Egen etablering/ Egen bolig
- Foreldres alderdom / bortgang

I likhet med barna gjennomgår også de fleste foreldre endringsfaser i forhold til hvordan de forholder seg til sitt barns utfordringer og utviklingshemming. Mange gir uttrykk for at barnet fungerer bedre sammen med andre barn når barna er små da forskjellene ikke er større enn at barnet med en viss tilrettelegging kan oppleves godt integrert i ordinære skoleklasser og fritidstilbud. Mange foreldre opplever i denne fasen integrering og fokus på barnets friske sider som “det rette”.

Ettersom årene går øker ofte avstanden fra de utviklingshemmede til de funksjonsfriske barna både fysisk, mentalt og sosialt. Barn som tidligere fungerte godt i ordinære klasser og på ordinære fotballag, sakker akterut, settes utenfor og mister mestring og tilknytning. For mange foreldre kan dette innebære at de ser integrering i

et annet lys, for eksempel ved å ta avstand fra det vi kan kalle “integrering for enhver pris”.

Disse beskrivelsene er naturligvis bare grovskisser av en vesentlig mer nyansert prosess, men kan tjene som et eksempel på foreldrenes og barnas holdninger til og følelsemessige opplevelser av utviklingshemmingen er dynamisk og varierer både mellom individer og gjennom ulike faser.

Superforeldre

Foreldre til utviklingshemmede barn har mer krevende og langvarige omsorgsoppgaver enn foreldre til funksjonsfriske barn. Hverdagen kan by på særlige utfordringer både for svært ressurssterke og mer gjennomsnittlige foreldre.

Ofte må familien gjennom omfattende utredninger og usikkerhet omkring barnets helsemessige situasjon. Et stort antall utviklingshemmede får aldri en klar diagnose, og kombinasjonsdiagnoser og tilleggskomplikasjoner i form av psykiske eller fysiske vanskeligheter er vanlig.

Selv i de tilfeller der barnet selv ikke er spesielt krevende, opplever mange familier store prøvelser ved at de må gjennom mange og lange prosesser for å få den hjelp, avlastning og tilrettelegging de har behov for.

Samtidig er det ikke vanskelig å finne synlige bevis for et betydelig engasjement i denne foreldregruppen. Egne erfaringer med et utviklingshemmet barn, hjelpeapparat, skoleverk eller samfunnet for øvrig har inspirert mange til å bidra til å gjøre situasjonen lettere for andre i samme situasjon. En overvekt av interesseforeninger og aktiviteter for utviklingshemmede har utspring i foreldres initiativ, og et stort antall frivillige timer har vært nedlagt i arbeidet med å samle og bygge opp kompetanse om utviklingshemmede som i dag utgjør en ressurs for både andre familier, presse, politikere og fagmiljøer.

Det er lett å la seg imponere i møte med foreldre som mestrer både en utfordrende omsorgsoppgave og full jobb i tillegg til frivillig engasjement. Disse “superforeldrene” er både synlige og tilgjengelige, men kanskje ikke helt representative. Det er en viktig utfordring å nå frem til også de foreldrene som er eneforsørgere, arbeidsledige, uføre, minoritetsspråklige, eller bare helt gjennomsnittlige. For å lykkes med dette er det nødvendig å benytte kanaler som i mindre grad er basert på frivillighet og ressurser. Skolene, PP-tjenesten og helsestasjoner er eksempel på kanaler som favner alle, uavhengig av foreldrenes sosioøkonomiske styrke.

Avlastning og transport

Familiene har ofte behov for avlastning, og mange har også en avlaster eller støttekontakt et fast antall timer i uken. Deltakelse i fritidsaktiviteter innebærer for foreldrene både transport og at de må være tilstede mens treningen foregår – enten på grunn av reisevei eller av hensyn til barnet eller aktiviteten. I familier med to tilgjengelige voksne og flere barn løses dette ved at en er hjemme med søsken mens den andre er med på trening. Men for familier med én voksen og flere barn vil det i mange tilfeller være svært vanskelig om ikke umulig for barnet å delta i fotball uten en form for avlastning.

Når foreldrene ikke har anledning, kan en avlaster eller støttekontakt følge barna til trening. Det er imidlertid slik at ikke alle har slik avlastning, det være seg fordi de mangler vedtak, at man ikke har lyktes finne en egnet person eller annet. De av foreldrene som hadde slik ordning, ga også uttrykk for bekymring for at aktiviteten skulle “spise” av de få timene med avlastning de hadde, og det kan være en vanskelig prioritering for mange. Flere ytret ønske om en egen idrettskontakt for å slippe dette problemet.

Transport til og fra trening ble dekket grundig i undersøkelsen for å få innsikt i familienes transportproblemer og – løsninger for å forstå om dette var en viktig faktor ved valg av fritidsaktiviteter. Muligheter for ulike skyssordninger ble diskutert, og mottakelsen var ulik.

For enkelte vil det være vanskelig å benytte felles transport fordi barna har stort behov for oppfølging, tilnærmet en-til-en. Felles transport ville for disse innebære at det var ledsagere med på transporten, noe som igjen ville by på utfordringer i forhold til barnas behov for å kjenne de personene som hadde ansvar for dem. For foreldre til barn med noe lavere behov for oppfølging ble muligheter for skyss/følge tidvis godt mottatt, men det var få funn som underbygget at transport var den store utfordringen.

I denne diskusjonen ble spørsmål om kostnader og finansiering holdt helt utenfor. Dette ble gjort ut fra en tanke om at beskrivelser av den perfekte løsningen – uavhengig av budsjett – kunne inneholde viktige elementer for å forstå behov. I virkeligheten, der kostnad klart ville vært et element, ville felles skyssordninger ikke vært et prioritert område for foreldrene i vår undersøkelse. Det er heller ikke fritt for at det for mange foreldre virker tøft å slippe barna av gårde på egenhånd – og at det dermed er vel så mye foreldrene som har behov for å bli med på trening som barna.

Et annet element var at foreldrene i mange tilfeller hadde glede av å følge barna på trening, både på grunn av det sosiale møtet med andre foreldre, og fordi de opplevde det positivt å kunne være vitne til den gleden og mostringen barna opplevde på trening.

Mestring, tilknytning og fysisk aktivitet

Det er særlig tre behov foreldrene opplever barna har i forhold til fritidsaktiviteter.

Mestring

For mange av disse barna innebærer hver dag en rekke prøvelser og nederlag og foreldrene opplever derfor at disse barna har et særlig stort behov for en arena der de kan oppleve at de får til. Behovet for mestring er tett knyttet til barnets alder og utvikling. Som nevnt opplever de fleste barn/foreldre at avstanden til jevnaldrende normal-fungerende barn øker oppover i barne-årene, og at dette gjør sitt til at barna i stadig mindre grad opplever mestring på felles arenaer.

Tilknytning:

For mange av barna gjelder også at de sjelden opplever samvær med likesinnede, ettersom den store majoriteten er elever i ordinære skoleklasser. De kan føle seg utenfor, særlig etter hvert som jevnaldrende utvikler mer kompliserte sosiale regler og samspill. For foreldrene er tilknytning også viktig i et lengre perspektiv, i det de håper barna skal utvikle sosiale bånd og tilknytning som kan følge dem inn i voksenlivet.

Fysisk aktivitet

Barna varierer mye i forhold til energinivå og trang til å bevege seg. En del foreldre opplever at barna av natur er litt sedate og tar lite eget initiativ til å bevege seg. Disse foreldrene er gjerne svært opptatt av at barna skal få gode vaner som de kan ta med seg inn i voksenlivet. Fysisk aktivitet ses også som det kanskje viktigste forebyggende tiltak med tanke på at mange utviklingshemmede har en økt risiko for å utvikle både fysiske og psykiske lidelser.

Norsk fotballs breddeformel er ”Trygghet + Mestring = Trivsel, og ser vi den opp mot foreldrenes ønsker er det åpenbartydlig at fotballen er en viktig arena.

Livsløpsperspektiv

De utviklingshemmede barnas spesielle situasjon og behov for tilrettelegging gjør sitt til at foreldrene planlegger og tenker i lengre tidsperspektiver enn foreldre til normalt fungerende barn. Selv om også disse barna oppnår økt selvstendighet med årene, føler foreldrene ofte et utvidet ansvar for barnas velferd som voksne. Mange foreldre opplever at barna har begrensninger i forhold til sosial

omgang og evne til selv å ta initiativer. Dette gjør dem opptatt av å forsøke å gi barna så gode nettverk og vaner som mulig i oppveksten slik at de ikke isoleres eller passiviseres når de flytter for seg selv.

Et annet element som understrekes er at fysisk aktivitet kan være avgjørende for å forebygge de fysiske og psykiske lidelser som er overrepresentert blant utviklings-hemmede.

”Timen som gjør en forskjell”

Dette er tittelen på en undersøkelse⁸ av betydningen av å delta i et organisert fritidstilbud for barn med nedsatt funksjonsevne. Konklusjonen var at én time fotballtrening i uka ga positiv effekt langt utover den ene timen. Disse funnene bekreftes i vårt møte med fotballforeldrene. Vi hører historier om ekte fotballkjærighet, om barn som setter utrolig stor pris på den ukentlige fotballtreningen, og som gjerne begynner allerede på mandag med å glede seg til treningen på torsdag. Med rutiner og rammer som er gjenkjennelige og regler som er uforanderlige og forståelige opplever mange at de endelig er på en arena de kan beherske til fulle. Å beherske ett nivå ses som en forutsetning for å kunne utvikle seg til neste. Treningen er også en kilde til samhörighet og støtte for foreldrene, når de på sidelinjen møter andre foreldre som kan dele sine erfaringer med skole og hjelpeapparat.

Klubbenes inkluderingsarbeid

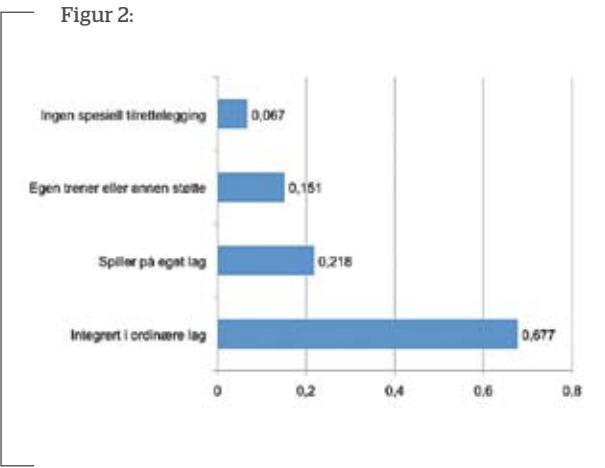
NFF har en relativt god oversikt over utviklingshemmede fotballspillere. Det er i 2010 registrert 1.996 spillere – 1415 menn og 581 kvinner. I desember 2010 fikk NFF utført en survey for å kartlegge status på feltet på inkluderings-arbeidet.⁹ Fokuset var på barn, men også på klubbens generelle forhold til målgruppen.

Første skritt var å kartlegge hvor mange klubber som hadde utviklingshemmede utøvere under 15 år.

	Antall	Prosent
Ja	69	15,6
Nei	322	73,0
Nei, men har hatt	49	11,1
Sum	441	100,0

Resultatene viser at klubbene er åpne for denne gruppen spillere, men 15 % av klubbene hadde unge utviklings-hemmede utøvere. Hvorvidt dette er mye eller lite er vanskelig å svare på all den stund det ikke foreligger sikre tall på målgruppens omfang. Kun fem klubber - 1 % av de spurte - svarte at de hadde måttet avvise utøvere. Av disse svarte to at det skyldtes manglende kompetanse, mens tre svarer at klubben ikke hadde tilbud til utviklingshemmede utøvere.

69 klubber svarte at de hadde utviklingshemmede spillere, men hvordan tilrettela de for deltakelsen? (Figur 2).

Hovedtyngden av spillerne deltar altså på ordinære lag og kun en liten del hadde ekstra støtte i form av en egen trener. Det er grunn til å anta at dette er relativt godt fungerende spillere og at hjelpebehovet øker i takt med graden av utviklingshemmingen.

76 % av klubbene svarte at spillerne deltok på lag med andre i samme aldersgruppe og det viser at inkluderings-strategien for de yngste har stor gjennomslagskraft. Trenerrollen ble også undersøkt og 62 % av trenerne hadde ingen spesiell opplæring, mens 30 % av klubbene bekreftet at laget hadde en trener med spesiell kompetanse.

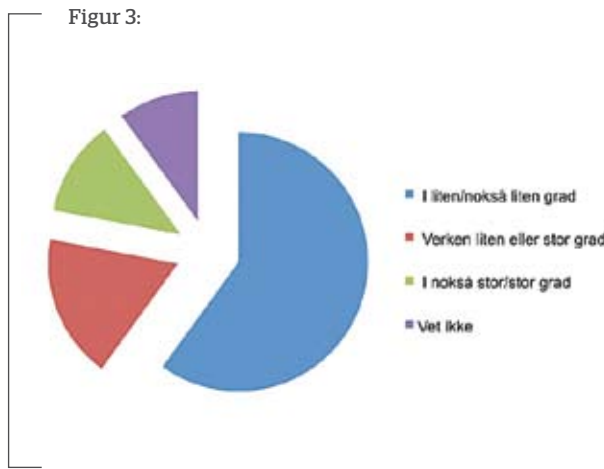
Hva gjør klubbene for å virkeliggjøre visjonen om ”Fotball for alle”?

Visjonen er et konsentrat av norsk fotballs verdigrunnlag og favner om et vidt spekter av målgrupper, tiltak og fokus, der en utfordring er å nå ut til målgruppen. Det var få klubber som hadde et bevisst forhold til rekruttering. Kun 10 % av klubbene hadde drøftet klubbens tilbud til utviklingshemmede, og bare 5 % hadde gjort tiltak for å rekruttere utviklingshemmede. Disse resultatene må sees i sammenheng med at kun 1 % svarte at de hadde avvist utviklingshemmede utøvere.

Det er mange årsaker til dette, men en forklaring kan være at mange tror det er vanskelig og krever spesiell kompetanse for å trene utviklingshemmede. Dette under-støttes av at hovedtyngden av klubbene (61 %) ønsket at NFF bidro med mer informasjon og støtte.

I en vurdering av tilbudet som var i klubben ble klubbene bedt om å ta stilling til følgende påstand:

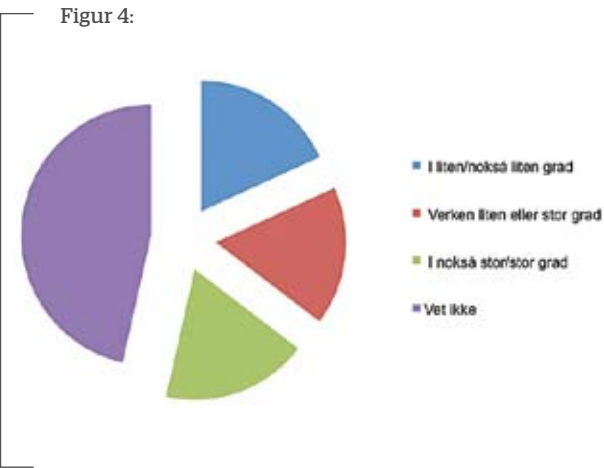
Har klubben et tilfredsstillende tilbud for utviklings-hemmede? (Figur 3).

Rekruttering

Et lite mindretall kunne si seg enige i påstanden og klubbene er tydelig klar over at det de gjøre ikke er godt nok, og det er bemerkelsesverdig at over halvparten mener at de ikke har et godt nok tilbud. Svaret indikerer imidlertid at klubbene har en oppfatning av hva som ville vært et godt tilbud, og en erkjennelse av at dagens situasjon ikke er optimal. Dette gjenspeiles i klubbenes egen vurdering av hvorvidt de utviklingshemmede spillerne fungerte godt i klubben.

Hvordan fungerer de utviklingshemmede spillerne i klubben? (Figur 4).

Nesten halvparten av klubbene har ingen kunnskap om trivselen til de utviklingshemmede spillerne, og kun en femtedel mente at spillerne fungerte godt.

Denne undersøkelsen angir noen hovedtendenser blant klubbene som viser at det er en rekke utfordringer på klubbsiden i det videre inkluderingsarbeidet. Det positive er at det er liten direkte avvisning og at inkluderingen i ordinære lag ser ut til å være en strategi som klubbene benytter seg av. Det er en jobb å gjøre når det gjelder klubbens bevissthet rundt tilbudet til utviklingshemmede og ikke minst i forhold til en aktivt rekrutteringsstrategi.

I de følgende kapitler vil vi gå i dybden på de ulike sider ved hele prosessen og fokuset flyttes fra klubb-siden til målgruppens opplevelser, inntrykk og meninger.

For å kunne begynne en inkluderingsprosess, må man først ha noen å inkludere. Tilstrekkelig rekruttering vil kunne løse eller lette mange av de vanligste utfordringene særlagene møter. Flere spillere kan øke synligheten i lokalmiljøet og overfor egne klubber, lokalpolitikere, sponsorer og andre familier i målgruppen. Antagelig vil større lag og mer robuste tilbud i seg selv bidra til å øke rekrutteringen ytterligere. Økt rekruttering kan bidra til det mangfoldet av diagnoser og funksjonsgrader som er nødvendig for at flest mulig skal oppleve å få spille med og mot andre på samme funksjonsnivå. Målsettingen er å få i gang en slik prosess som vil lede til en positiv spiraleffekt,

Det er NFFs erfaring at det er en utfordring å nå ut til målgruppen og surveyen viste også at bare 5 % av klubbene hadde gjort noe aktivt i forhold til dette. En stor utfordring er å finne målgruppen. Det er ingen sentrale registre, og det er lite det offentlige kan bidra med i forhold til å finne spillere i målgruppen. Klubbene må følgelig benytte andre kanaler og det krever kunnskap og kjennskap til miljøet for å finne arenaer og fora som kan benyttes.

Det anslås at kun 1-3 % av befolkningen har en utviklingshemming. I et allerede spredtbygd land kan de geografiske avstandene mellom aktuelle spillere bli uoverkommelige, men også i tettbygde strøk kan geografiske avstander være et problem; ikke nødvendigvis for muligheten til å danne et lag så for muligheten til å møte andre noenlunde jevnbyrdige lag til kamper. Rekruttering til et lag er således utfordrende demografisk og geografisk.

Det er særlig to forhold som fremstår som sentrale i forhold til å kunne øke rekrutteringen. Det ene handler om hvordan man definerer og når fram til målgruppen, og det er som vi har vist i foregående kapitler en vanskelig jobb.

Det andre handler om å nå frem med informasjon om tilbudet til alle som faller inn under den.

Det var påfallende hvordan nær sagt samtlige av foreldrene i intervju-undersøkelsen som fortalte at de fikk vite om sitt barns aktiviteter via jungeltelegraf. Dette er familier som allerede bruker mye tid og ressurser på å få informasjon, hjelp og støtte tilpasset sin situasjon. Behovet for fritidsaktiviteter kan fort bli nedprioritert når det er en kamp å få det mest basale i forhold til skole og helsevesen på plass. Det er ikke alltid gitt at kommunen har oversikt over hvilke aktiviteter som finnes for utviklingshemmede barn i deres kommune. Når det samme kan sies om interesseorganisasjoner, skoler

og helsestasjoner er det tydelig at kanalene verken fungerer eller eksisterer.

Foreldrene har ikke noe entydig svar på hva som ville være det naturlige sted å søke informasjon om denne typen aktiviteter – de forsøker litt forskjellig avhengig av hvor de har opplevd å få hjelp tidligere. Ofte ender det med at

informasjonen spres fra foreldre til foreldre, noe som innebærer at foreldre med lite eller ikke-eksisterende nettverk går glipp av den.

Funnene her indikerer at informasjonsflyten er vilkårlig og at det er tilfeldigheter som gjør at målgruppen nås.

Integrerte tilbud eller særtilbud

Fotballspillere med utviklingshemming har i utgangspunktet to mulige aktivitetstilbud; ordinære lag eller særslag.

Ordinære lag

Det er en utfordring at den offentlige integreringstanken vektlegger at personer med utviklingshemming skal gis rett til deltakelse og likestilling i dagligliv og samfunnsliv, men samtidig møtes de av segregerte og spesielt tilrette-lagte tiltak som plasserer dem på avstand fra andre. Utviklingshemmede ser først og fremst på seg selv som vanlige mennesker og identiteten som utviklingshemmet er en av mange mulige identiteter. De ser seg selv som voksne aktive samfunnsmedlemmer med behov for litt ekstra assistanse fra omgivelsene. Når de får slik støtte, er de fullt ut i stand til å leve hele og aktive liv.

Mange barn og deres foreldre ønsker at barnet skal spille sammen med klassekamerater. Enkelte foreldre er redd barna skal oppleve det negativt at de er sammen med klassevenner hele dagen, men etter skoletid ikke lenger får “lov” til å være med de andre.

I dag er det mange klubber som har barn og unge med utviklingshemming på ordinære lag. NFF har et reglement som tilsier at man ved behov kan tillate at utviklingshemmede deltar som en ekstra spiller på ordinære lag, for å øke sannsynligheten for at de kan delta sammen med de andre på laget. Det er NFFs erfaring at dette fungerer godt ved at laget søker kretsen om dispensasjon og at laglederne tar en prat før kampen.

Deltakelse på ordinære lag fungerer godt for de yngste som spiller 5`er fotball, der banestørrelse, antall medspillere og tempoet gjør at de aller fleste kan være med.

Utfordringene blir større i 11 års-alderen med 7`er-fotball, og for mange blir det for vanskelig og for høyt tempo når man i 13 års alderen går over til 11`er fotball på full banestørrelse.

Særslag

Alternativet til integrering i ordinære lag vil være spill i en eller annen variant av særslag med en større eller mindre grad av tilrettelegging.

De fleste som er involvert i fotball for utviklingshemmede opplever nok særslag som en god og kanskje nødvendig løsning. Det kan likevel være nyttig å spørre seg om særslag på en negativ måte kan bryte med spillernes egen identitet, og er med på å styrke at diagnosen utviklingshemmet blir så altoverskyggende at andre deler av mennesket, slik som personlighet, preferanse, følelsesmessige eller sosiale problemer, bare blir sett på som en del av utviklingshemmingen og ikke blir tatt på alvor på samme måte som hos andre.

Gode argumenter for særslag finnes også:

Spilleren opplever (ikke lenger) mestring på ordinære lag

Mange foreldre til utviklingshemmede barn opplever at det i småbarnsårene er relativt ukomplisert å fungere sammen med andre barn – forskjellene er ikke større enn at barnet med en viss tilrettelegging kan følge ordinære skoleklasser og fritidstilbud. Mot slutten av barneskolealder og over i ungdomstiden kan barn som tidligere har fungert tilfredsstillende i ordinære klasser og på ordinære fotballag sakke akterut, settes utenfor og miste mestringsfølelse og tilknytning. Noen av disse mister lysten til å fortsette på sitt “gamle” lag, fordi de ikke lenger opplever seg selv som gode nok, eller de føler seg utenfor det sosiale.

Kontakt med andre utviklingshemmede oppleves positivt

Mange barn med utviklingshemming er elever ved vanlige skoler. For de aller fleste innebærer dette at de er det eneste barnet i klassen som har en utviklingshemming. Dette er ikke nødvendigvis et problem, siden den enkelte har en identitet som individ som er viktigere for dem enn gruppeidentiteten utviklingshemmet. Men konsekvensen av å avvike relativt mye fra klassekameratene sosialt, fysisk eller evnemessig kan også være isolasjon, ensomhet eller manglende mestringsopplevelse.

For spillere med utviklingshemming kan kontakten med andre utviklingshemmede utgjøre en mulighet for positive opplevelser av likeverd og mestring, samt en mulighet for å bygge vennskap. Utviklingshemmede har færre valgte relasjoner som venner, enn funksjonsfriske. I stedet kommer mye av kontakten med andre mennesker fra nærmeste familie eller ulike former for profesjonelle relasjoner slik som lærere, støttekontakter og helsepersonell.

Organisering

NFF tilstreber en likebehandling av alle fotballspillere i Norge, og det samme gjelder for lagene de spiller på. Lagene skal være likestilt med andre lag i klubben og bli behandlet på - i utgangspunktet – samme måte. Visjonen for klubbutvikling er: “Klubben er sjef”. I det ligger det at klubben skal ha en tydelig forankring i fotballens sentrale verdier og ha praksisnære retningslinjer som følges overfor alle lag og medlemmer i klubben. Resultatene fra klubb-surveyen indikerer at dette ikke alltid er tilfellet. I intervju-undersøkelsen fant vi at mange lag ble bygget av ildsjeler med liten forankring i klubben.

Forankring i klubben

Det er avgjørende for en vellykket aktivitet at det er forankret i klubben. Noen lag lever sitt eget liv på siden av klubbens ordinære virksomhet, men vi har også mange eksempler på at klubben tar laget på alvor og tilrettelegger på beste måte for en god aktivitet.

En god forankring er viktig for å sikre kontinuitet i aktiviteten; både mht. treningstider og trenere. Forutsigbarhet og stabilitet er de to stikkord som står høyst på ønskelisten fra spillere og dere foresatte, og det kan bare sikres hvis klubben tar sitt ansvar og er sjef. Det innebærer styrevedtak og en inkludering av laget og støtteapparatet i alle klubbens strategier og daglig drift.

Laget

Eksamen i inkludering foregår ikke på seminarer eller i rapporter og handlingsplaner. Den foregår på treningsfeltet og på banen hver eneste uke.

Fotballag for utviklingshemmede barn settes ofte i gang på initiativ fra foreldre som selv har et barn med behov for et bedre tilrettelagt tilbud. På samme måte som utviklingshemmede er et mindretall, vil også ildsjeler med

et personlig forhold til utviklingshemming være relativt få. Det er derfor ekstra viktig og nødvendig både å prioritere det å støtte godt opp om disse ildsjelene samt å rekruttere flere frivillige også fra kretsen utenom barnas nærmeste familie.

Over alt hvor vi vendte oss i undersøkelsen var det historier om tålmodige og rause ildsjeler – ofte selv foreldre til et utviklingshemmet barn – som lagene ikke kunne leve foruten. Ildsjelene tar selv initiativ til å danne lag, de organiserer og rekrutterer og trener om nødvendig lagene selv, ofte uten kompensasjon. Få kjenner betydningen av ildsjeler like godt som NFF. Uten engasjerte frivillige ville ikke fotballklubbene kunne drives etter dagens modell. Fotball for utviklingshemmede er intet unntak – snarere tvert i mot. Ildsjelene er her kanskje enda mer sjeldne og viktige å ta vare på, ettersom engasjementet ofte er født ut av en personlig erfaring med utviklingshemming.

Trener

Å være trener for et er i all hovedsak som å være trener i annen breddefotball. Det kan være nødvendig med noe mer tilleggskompetanse eller personlig egnethet for at laget skal fungere godt. Differensiering på trening vil ofte være enda viktigere enn på andre lag, da variasjonen i ferdighetsnivå i spillergruppen kan være svært stor. En del av spillerne kan ha utfordringer knyttet til konsentrasjon og oppmerksomhet, noe som gir litt ekstra utfordringer med å samle laget og få alle med på det som skal gjøres. Mange av spillerne har også et økt behov for forutsigbarhet og kontinuitet, noe som innebærer at helst én trener bør kunne stå i rollen over flere år.

Når det gjelder fasiliteter er også behovet først og fremst knyttet til stabilitet og forutsigbarhet, og det er viktig at klubbens UH-lag ikke blir salderingspost når banekabaler skal legges og halltid fordeles.

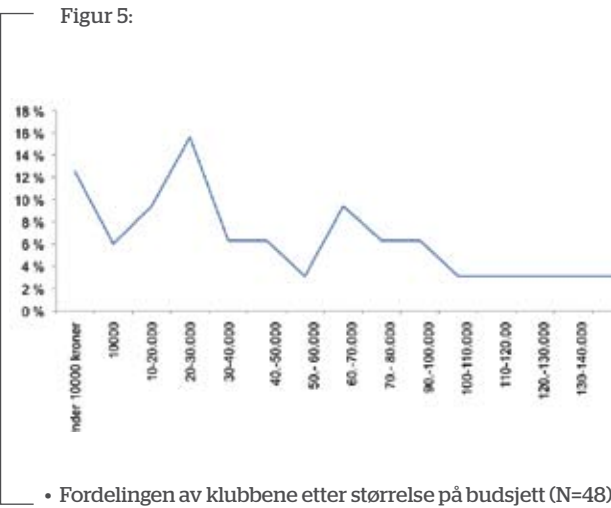
Finansiering

I dette kapitlet presenteres resultatene fra en surveyundersøkelse om hvordan klubber som tilbyr fotball for personer med nedsatt funksjonshemming finansierer tilbudet sitt.¹⁰ Undersøkelsen har utgangspunkt i følgende spørsmål:

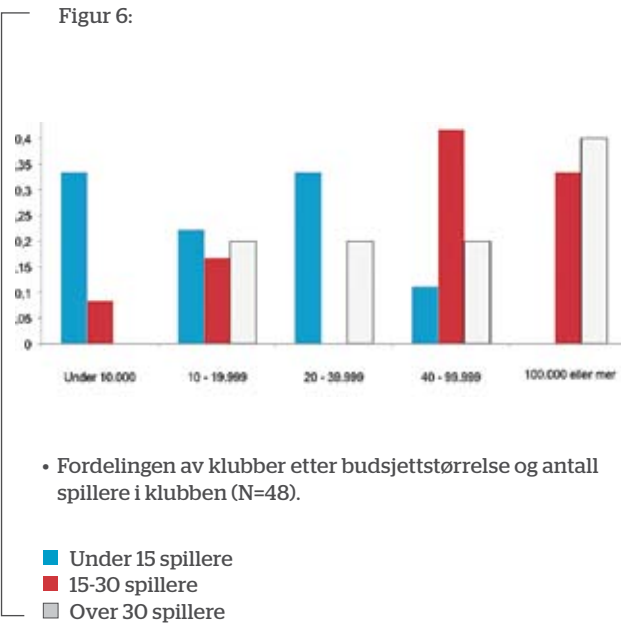
- Hvor store er budsjettene?
- Hvordan finansieres budsjettene?
- Er det noen typiske finansieringsmodeller?
- Hva er de største utfordringene med finansiering?

Hvor store er budsjettene?

Resultatene viser at det er relativt store forskjeller i budsjettstørrelse mellom de ulike klubbene.¹¹ Budsjettene har et spenn fra 5.000 kroner til 220.000 kroner. I gjennomsnitt oppgir klubbene at budsjettet ligger på 58.587 kroner i året. 6 av 10 klubber har imidlertid et budsjett som ligger lavere enn dette, hvilket tyder på at man har en såkalt høyreskjev fordeling hvor det er en tendens til at enkelte klubber trekker opp totalgjennomsnittet med høye budsjetter (Figur 5).

Det er videre rimelig å anta at størrelsen på klubbene også har en innvirkning på klubbenes budsjettstørrelse. Den nedenstående figuren viser sammenhengen mellom størrelsen på klubb etter antall spillere og budsjettstørrelse ved å gruppere klubbenes budsjetter i grovere kategorier (Figur 6).

Det er en tendens til at de største klubbene har størst sannsynlighet for å befinne seg i den høyeste budsjettkategorien (100.000 eller mer), samt at de minste lagene har en større sannsynlighet for å befinne seg i den minste budsjettkategorien (under 10.000). Dette bildet er imidlertid ikke helt entydig. 10 % av de minste klubbene befinner seg i den nest høyeste budsjettkategorien. På samme måte er rundt en femtedel av de største klubbene befinner seg i den nest laveste budsjettkategorien. Det er interessant å merke seg at de minste lagene og de største lagene har tilnærmet lik sannsynlighet for å befinne seg i budsjettkategorien 10-20.000. Disse analysene viser således at det er en tendens til at desto større klubben er, desto større budsjett har klubben. Samtidig viser tallene at det er flere unntak, og at det ikke er noen klar sammenheng mellom størrelse på klubb og størrelse på budsjett.

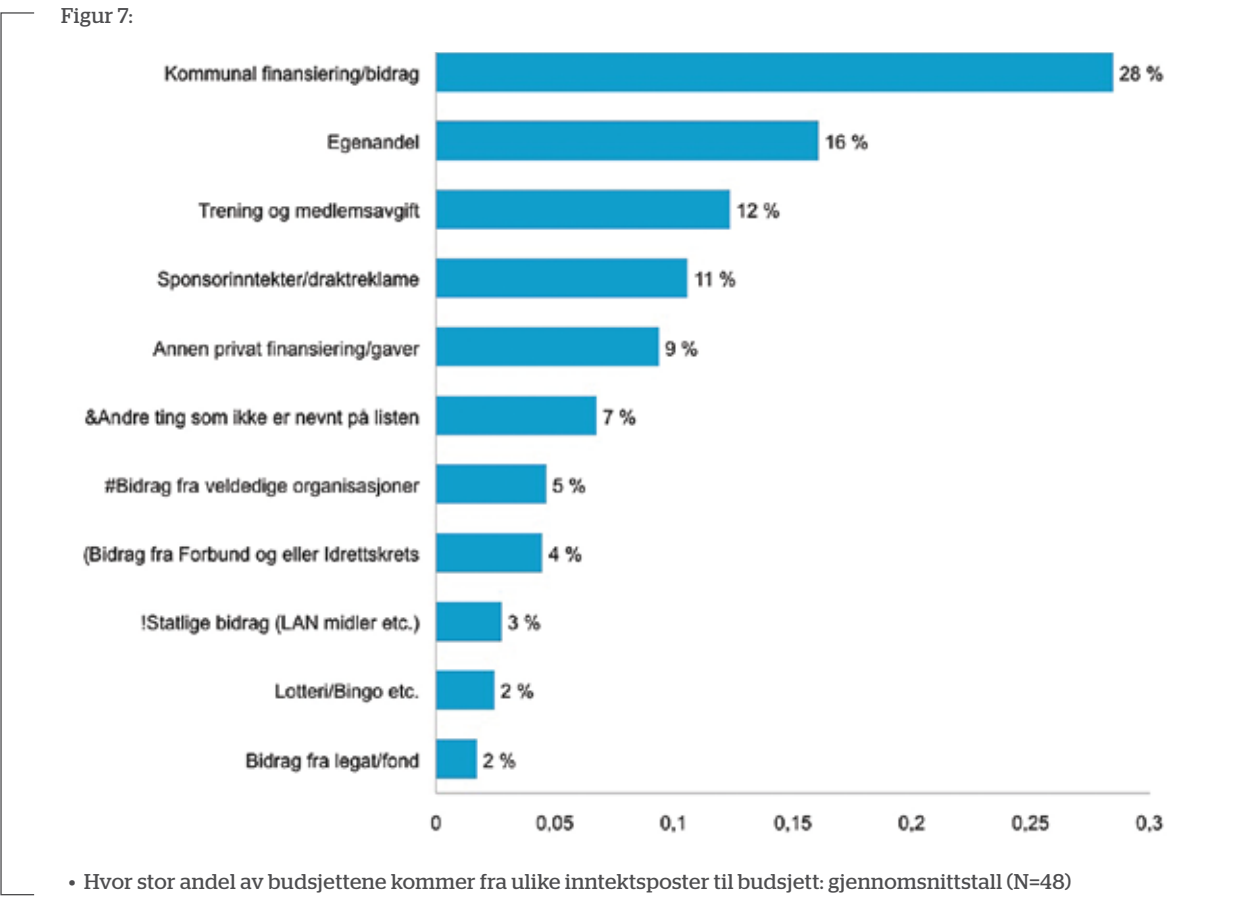
Hvor hentes pengene?

Et sentralt spørsmål med tanke på hvordan den økonomiske driften av lagene organiseres, er hvor budsjettene til klubbene kommer fra. For å få innsikt i de vanligste

inntektskildene ba vi respondenten om å oppgi anslagsvis hvor stor andel av budsjettene som kom fra en rekke ulike inntekstposter. (Figur 7). Resultatene viser at det er kommunal finansiering, eller kommunale bidrag, som i snitt utgjør den største andelen av budsjettene til lagene. Mer presist utgjør kommunale bidrag i snitt i overkant av en fjerdedel av budsjettene til lagene som tilbyr fotball til personer med nedsatt funksjonsevne. Tradisjonelle inntektskilder som egenandel og trenings- og medlemsavgift utgjør nest størst andel av budsjettene. Blant inntekstpostene som utgjør lavest andel av klubbenes budsjett finner vi statlige bidrag, bidrag fra legat og inntekter fra lotteri/bingo etc.

Tre typiske finansieringsmodeller

Til tross for at analysene viser at kommunale bidrag i snitt utgjør den største inntektskilden for lagene, ser vi tendenser til at klubbene baserer seg på ganske forskjellige finansieringsmodeller. Det vil si, det er ingen inntektskilde som i særlig grad skiller seg ut som en klar hovedinntektskilde for klubbene sett under ett. Er det imidlertid mulig å identifisere typiske måter å finansiere driften av lagene?

For å svare på dette spørsmålet utførte vi en såkalt clusteranalyse¹² med utgangspunkt i hvor stor andel de ulike inntektspostene utgjorde av lagenes totalbudsjett. Denne analysen identifiserte 3 typiske finansieringsmodeller som kan kalles ”Her og der klubbene”, ”Kommuneklubbene” og ”De privatfinansierte”. Hvilke inntektsposter som dominerer disse finansieringsmodellene illustreres i figuren nedenfor (Figur 8).

Figur 8:
Tallene vise prosent av budsjettet

	"Her og der klubbene" 51 %	"Kommune klubbene" 37 %	"De privat-finansierte" 11 %
Kommunal finansiering/bidrag	10 %	54 %	4 %
Bidrag fra Forbund og eller Idrettskrets	4 %	6 %	0 %
Statlige bidrag (LAN midler etc.)	5 %	4 %	1 %
Bidrag fra veldedige organisasjoner	8 %	6 %	0 %
Bidrag fra legat/fond	5 %	2 %	0 %
Sponsorinntekter/draktreklame	14 %	2 %	0 %
Lotteri/Bingo etc.	9 %	2 %	4 %
Trening og medlemsavgift	11 %	19 %	5 %
Egenandel	21 %	5 %	3 %
Annen privat finansiering/gaver	7 %	1 %	51 %
Andre ting som ikke er nevnt på listen	6 %	1 %	34 %

- Tre typiske finansieringsmodeller etter hvor stor andel av budsjettene som utgjøres av ulike inntektsposter (N=48).

”Her og der klubbene”

Felles for disse klubbene er at de ikke har en klar inntektskilde, og de baserer seg på en rekke ulike inntektsposter. Dette er den vanligste finansieringsformen, 51 prosent av klubbene baserer seg på denne typen finansiering. Egenandel utgjør i snitt den største andelen av budsjettene for disse lagene (19 prosent), mens sponsorinntekter, kommunal finansiering og trenings – og medlemsavgift og lotteri/bingoinntekter er de nest vanligste. Samlet sett finansieres budsjettene til disse lagene fra en rekke ulike kilder – og har ingen klar strategi.

- Disse klubbene har:
- De minste budsjettene (i snitt 35.000), 25 prosent av klubbene har under 10.000 i budsjett.
 - Lavest antall lag, og lavest antall spillere (relativt til de andre finansieringsmodellene)
 - 53 prosent av trenerne i klubben er lønnet. Lønningene finansieres av ulike poster: eget budsjett (35 %), kommunale bidrag (25 %), private midler (20 %), via klubb (20 %)
 - Høyest deltakelse i serier, men lavest deltakelse i landsturneringen (36 % av klubbene deltar).

”Kommuneklubbene”

Denne finansieringsmodellen kjennetegnes ved at majoriteten av budsjettene hentes fra kommunale bidrag. I snitt utgjør støtte fra kommunen 55 prosent av budsjettene til klubbene i denne modellen. Trenings- og medlemsavgift er den nest vanligste inntektskilden, og utgjør i snitt 19 prosent av budsjettene. Denne finansierings-modellen finner vi i rundt en tredjedel av klubbene (37 prosent).

- Kommuneklubbene har:
- Middels store budsjetter (i snitt 41 700), 45 prosent av klubbene befinner seg i sjiktet 20-40.000 kroner i totalbudsjett.
 - Nest flest lag, og nest flest spillere (relativt til de andre finansieringsmodellene).
 - Høyest andel lønnede trenere (73 prosent). I 6 av 10 klubber finansieres lønningene av kommunale tilskudd.
 - Lavest aktivitet i seriespill, men nest størst deltakelse i landsturneringen hvor 43 prosent av klubbene deltar.

”De privatfinansierte”

De privatfinansierte utgjør 11 prosent av klubbene.¹³ Hovedinntektskilden til disse klubbene er privat finansiering. I snitt kommer 51 prosent av budsjettene fra privat finansiering eller gaver. Kommunale bidrag, og andre offentlige støtteordninger, er i all hovedsak fraværende for disse klubbene. Mer tradisjonelle inntektskilder som trenings- og medlemsavgift er også uvanlig.

- De privatfinansierte klubbene har:
- De største budsjettene (snitt 79.000), halvparten av klubbene har over 100.000 i budsjett.
 - Flere lag og spillere enn klubbene med andre finansieringsmodeller.
 - Halvparten av klubbene har lønnede trenere. Trenerlønningene finansieres i hovedsak gjennom eget

- budsjett (35 prosent) og annen form for privat finansiering (45 prosent).
- Nest størst deltakelse i seriespill, men høyest deltakelse i landsturneringen.
 - Halvparten av klubbene deltok på landsturneringen i 2011.

Utfordringer ved finansiering

Klubbene viser et stort spenn i budsjettstørrelser og finansieringsformer, men hva de største økonomiske utfordringene?

Svarene på dette spørsmålet gjenspeiler i stor grad de relativt store forskjellene i klubbenes budsjettstørrelse og finansieringsmodeller: utfordringene er sammensatte, og varierer veldig fra klubb til klubb. Noen har problemer med å få midler fra kommunen, og må basere inntekten på sponsorstøtte og støttemedlemmer. For andre går problemet motsatte vei, de har tilgang på finansiering av kommunen, men ønsker mer sponsorinntekter: ”Det fungerer ok med kommunene, men vi sliter med å etablere kontakt med sponsorer”. Enkelte svarer at det overordnede problemet er å få klubbene til å ville finansiere utgifter til trener- og laglederlønninger. Mens andre ikke mener finansieringen byr på særlig problemer: ”Vi har egentlig ingen problemer. Tett kontakt med Lions sikrer økonomien.” Utfordringene er altså sammensatte, og for noen klubber ikke-eksisterende. Det er imidlertid mulig å trekke ut én utfordring som virker å være gjennomgående: papirarbeidet i forbindelse med søknad om driftsmidler. Respondentene mener det er for vanskelig å finne frem i ulike søknader og skjemaer som skal fylles ut i forbindelse med søknad om midler, og etterlyser mer tilrettelagte ordninger. En av respondentene uttrykker dette slik: ”Div papirarbeid for søknader og rapportering er veldig vanskelig. Vi trenger bedre oversikt over hva en kan søke, når, hvordan osv.”. Ettersom respondentene syns det er vanskelig å finne frem til de rette papirene, medfører dette at mange mener det går for mye ressurser til søknadsarbeidet. Noe som kan slite på personene i klubbene som har ansvaret for å skrive søknader.”Vi bruker alt for mye tid til å sette opp og sende søknader til krets, organisasjoner, kommune etc. for bidrag til drift. Dette er slitsomme prosesser”.

Utfordringer og NFFs strategi

Denne rapporten har vist at tilbudet til utviklingshemmede er godt, men at det er et stort potensial for å øke deltakelsen, for å etablere flere lag og for å få klubber og kretser til å inkludere utviklingshemmede i sitt daglige arbeid.

NFF ønsker å videreføre arbeidet på flere områder, og det er avgjørende at kommunikasjons- og samarbeidslinjene er etablerte og velfungerende både innad i fotballen fra forbund via krets til klubb lag og minst like viktig fra laget til offentlige instanser. NFFs ansvar er å sette kretser og klubber bedre i stand til å drive lokal påvirkning ved å samle og sortere de gode argumentene for å støtte opp om fotballtilbud for utviklingshemmede. Klubber over hele landet opplever mange av de samme utfordringene, og mange frivillige timer kan spares ved at NFF bidrar med å spre kompetanse, råd og løsningsforslag som setter kretser og klubber best mulig i stand til å finne gode løsninger og danne nyttige allianser og samarbeid. Støtte og samarbeid med kommuner og andre offentlige etater er et godt utgangspunkt for å overvinne en del av de utfordringene fotball for utviklingshemmede står overfor i dag.

En stor utfordring er kommunikasjon: klubber og foreldre/ spillere finner ikke alltid hverandre. Som nevnt i innledningen er det ingen etat eller instans som tar seg av fritidstilbud til barn, og hvilke tilbud som finnes og hvem som har oversikt og kan informere om dem vil kunne variere fra kommune til kommune. Helsestasjon, kulturkontor, kulturskole, oppvekstsetat, konsulent for funksjonshemmede, kommunal fritidskonsulent, integreringskonsulent, ergoterapeuter og fysioterapeuter er alle mulige medspillere i og nå frem til brukergruppen med informasjon om tilbudet. Interesse-organisasjoner for funksjons- eller utviklingshemmede er viktige medspillere, både når det gjelder rekruttering og dialog med målgruppen. NFF vil møte de utfordringer som denne rapporten har avdekket og vil arbeide på flere områder.

Klubb

Ivareta og utvikle tilbudene i klubber og lag, både sportslig, økonomisk og organisatorisk gjennom direkte kommunikasjon og kompetanseoverføring. Være en pådriver og støttespiller for oppstart av nye lag. Gjennomgå klasseinndeling og spillformer i turneringer og seriespill og i samråd med klubbene og kretsene. Utrede muligheten for reisestøtte som skal hjelpe lag i til å delta i serie-spill og Landsturneringene.

Spillere og foreldre:

Utarbeide en brosjyre som skal distribueres til alle relevante steder der målgruppen nås, samt tilgjengeliggjøre informasjonen på egne og andre relevante web-sider. Ha et særskilt fokus på minoritetsbefolkningen i rekrutteringsarbeidet.

Foreldrenes ønskeliste for et godt fotballtilbud for utviklingshemmede

(Dette er basert på innspill i intervju-undersøkelsen.)

Omfang:

- Halvannen time en dag i uken
- Ikke for tidlig på ettermiddagen – tidsklemma er ekstra trang og mange foreldre må følge barna på trening.
- Gjerne kamper eller små cuper. Stort pluss for å kunne møte lag på samme alder/nivå.
- Gjerne sosiale tiltak utenom trening, særlig for elever i ordinær skole som savner kontakt med barn på samme evnemessige nivå i det daglige.
- Fotballskole godt egnet for mange – ikke minst der geografi gjør faste særtilbud vanskelig.

Fasiliteter:

- Stabilt og forutsigbart – samme sted hver gang, ikke endringer i siste liten. Forutsigbarhet er viktig for barnas funksjon og opplevelse av mestring.

Trenere:

- Kompetanse på utviklingshemming, fysisk aktivitet OG fotball
- Personlig egnethet: setter klare grenser og har et spesielt engasjement
- En hovedtrener som kan stå stabilt over flere år
- I tillegg 1-2 støttetrenere

Laget:

- Sammensatt, men en viss inndeling etter funksjonsgrad / evne er kjærkomment for noen
- Begge kjønn
- Ønsker øvre aldersgrense eks. 15 år

Foreldrenes rolle:

- Noen vil alltid stå på ekstra
- Dugnad og annen ekstra innsats kan ikke være en forutsetning for deltakelse i en gruppe der foreldrenes overskudd allerede er presset.

Litteratur

- Comte analyse: Finansieringsmodeller: Fotballlag for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Rapport 2011
- Grue, Lars: Hinderløype. Foreldre, barn og funksjonshemming. NOVA-rapport 19/2011
- Gudmundsen, Helge: Gull verdt. Akilles 2008
- Ingebrigtsen, Jan Erik og Aspvik, Nils Petter: Fysisk aktivitet og idrett. NTNU 2009
- Johansen, Kristin Sofie: Timen som gjøre en forskjell. Høgskolen i Gjøvik 2009
- Kunnskapsdepartementet: Kartlegging av fritidstilbudet til barn og unge med nedsatt funksjonsevne. September 2008
- Moods Research: Fotball for barn med utviklingshemming – faglig støtte for forbund, kretser, klubber, lag og ildsjeler: hvorfor, hvem, hva og hvordan. NFF 2011
- Moods Research: Fotball for alle? En undersøkelse om utviklingshemmede barns muligheter til å spille fotball. NFF februar 2011
- Norges Handikapforbunds Ungdom: Ungdom eller bare funks. 2005
- NOU 2001:22 "Fra bruker til borger"
- Stortingsmelding nr. 40 (2002-2003): Nedbygging av funksjonshemmende barrierer

Nyttige lenker

NFF - <http://www.fotball.no/nff/Inkludering/Funksjonshemmede/Utviklingshemmede/>
Norges Idrettsforbund - <http://www.nif.no/tema/funksjonshemmede/Sider/Funksjonshemmede.aspx>
NAKU - Nasjonalt kompetansemiljø om utviklingshemning - <http://naku.no/>
Norsk forbund for Utviklingshemmede - <http://www.nfunorge.org/>
Norsk nettverk for Down Syndrom - <http://www.downsyndrom.no/>
Ups and Downs - <http://www.upsanddowns.no/>
Frambu - <http://www.frambu.no/>

NFF - fagansvarlig inkludering (Henrik Lunde) – henrik.lunde@fotball.no

Noter

¹ Norges Funksjonshemmedes Idrettsforbund (NFI) ble nedlagt i 2007. Målet med denne organiseringen har vært større grad av integrering og at funksjonshemmede skal få flere og bedre tilbud i sitt nærmiljø. Mer om bakgrunnen for dagens organisering finnes på idrettsforbundets sider: <http://www.idrett.no/tema/funksjons-hemmede/Sider/historie.aspx>

² Uttømmende om denne diskusjonen kan man lese i NOU 2001: 22 “Fra bruker til borger”.

³ Stortingsmelding nr. 40 (2002-2003) “Nedbygging av funksjonshemmende barrierer”

⁴ Denne definisjonen deler videre utviklingshemming inn i 6 kategorier: lett, moderat, alvorlig, og dyp viser til grad av utviklingshemming, mens annen eller uspesifisert først og fremst viser til problemer med å sette en mer spesifikk diagnose. For den som trenger mer informasjon om diagnoser ved utviklingshemming, er det mulig å gjøre søk i ICD-10 via Helsedirektoratets elektroniske versjon på <http://finnkode.kith.no/2011/>. Når det gjelder de mest utbredte diagnosene vil man kunne finne god informasjon via disses interesseforeninger.

⁵ For den som trenger mer om utbredelse kan det vises til Jennifer McLaren & Susan E. Bryson: “Review of Recent Epidemiological Studies of Mental Retardation”. Am J of Mental Retardation, 92, 1987. Gustavson, K.H., Hagberg, B., Hagberg, G. & Sars, K.(1977). Severe mental retardation in a Swedish county. Acta Pædiatrica Scandinavia, 66, 373 - 379 og Hagberg, B., Hagberg, G., Lewerth, A 6 Lindberg, U. (1981) Mild mental retardation in Swedish school children. Acta Pædiatrica Scandinavia, 70, 445 - 452.

⁶ Anslag gjort av Arve Kristiansen, Avd. overlege Habiliteringsavdelingen UNN

⁷ Utviklingshemmede har oftere psykiske lidelser sammenlignet med resten av befolkningen. Ofte er det vanskelig å sette diagnoser, både på grunn av det generelle evnenivået og på grunn av kommunikasjonsvansker. I tillegg har mange også spesielle syndromer som kan komplisere bildet. 10 og 20 prosent av alle barn mellom fire og ti år har så vidt store psykiske plager at dette påvirker deres funksjonsnivå og at mellom 4 og 7 prosent er behandlingstrengende Disse plagene kan ha alvorlige følger for barnas trivsel og utvikling. Vanskene kan forringe barnas forhold til foreldre og jevnaldrende og få avgjørende betydning for senere læring- og tilpasning til skole- og lokalsamfunn.

⁸ Masteroppgave i sykepleie skrevet av Kristin Sofie Johansen 2009

⁹ Undersøkelsen ble sendt per e-post ut til 1495 klubber, og 441 valgte å svare. Dette tilsvarer en svarrate på 29,5 prosent. Undersøkelsen var åpen i perioden 6.12 -20.12.2010. Merk at antall svar i enkelte av tabellene er relativt små. Dette kan legge enkelte begrensinger på den substansielle fortolkningen av resultatene.

¹⁰ Undersøkelsen og rapportering er gjennomført av Comte Analysebyrå på oppdrag fra Norges Fotballforbund, og inngår som en del av et større prosjekt i regi av NFF. Formålet med dette prosjektet har vært å undersøke a) hva visjonen fotball for alle innebærer for målgruppen personer med nedsatt funksjonsevne, samt b) er denne visjonen oppfylt for denne målgruppen.

Metode og målgruppe for undersøkelse

For å svare på disse spørsmålene ble det sendt ut en webbasert survey til 60 klubber som tilbyr fotball til mennesker med nedsatt funksjonsevne. Spørreskjemaet ble utformet i samarbeid med Comte Analysebyrå og Dagfinn Asmyhr i Gjelleråsen IF.

Målgruppen for undersøkelsen var personer som var knyttet direkte til lagene, hvilket innebar at undersøkelsen ikke ble sendt ut på klubbnivå, men til lagledere, trenere og lignende stillinger. Undersøkelsen var åpen i perioden 14.11 – 6.12. 2012, og det ble sendt ut to påminnelser om deltakelse. Av de 60 klubbene som ble invitert til å delta i undersøkelsen deltok 43 klubber. Dette tilsvarer en svarrate på 65 prosent. Vi har ikke hatt anledning til

å undersøke den geografiske representativiteten til klubbene som har valgt å svare på undersøkelsen. Dette innebærer at visse områder i landet kan være overrepresentert, noe som kan gå utover dataenes representativitet. Like fullt gir en såpass høy responsrate grunn til å anta at dataene gir god innsikt i den generelle finansieringssituasjonen i klubbene.

¹¹ For å få innsikt i budsjettstørrelsen til lagene, ba vi respondentene skrive inn anslagsvis hvor stort budsjettet var for laget/lagene i målgruppen. Dette innebærer at tallene som presenteres her mest sannsynlig vil være noe unøyaktige, og at de bør lese som indikasjoner på hvor mye penger klubbene budsjetterer med hvert år. Det kan eksempelvis tenkes at respondentene har lagt ulik betydning i hva det ”totale budsjettet” innebærer, samt at ikke alle sitter på de presise tallene for de aktuelle lagene.

¹² Mer presist benyttet vi oss av en metode som kalles k-mean clustering. Dette er et verktøy for å gruppere respondenter i grupper etter gjennomsnittsverdier på flere ulike svar, som i dette tilfellet var hvor mye de ulike inntekstpostene i gjennomsnitt utgjorde av budsjettet. Personer som har en tendens til å ha like gjennomsnitt, grupperes sammen.

¹³ Merk at dette er en liten gruppe (6 klubber), dette betyr at gjennomsnittsverdier blir ekstra følsomme for ekstremverdier. Tallene her bør således fortolkes med varsomhet.

Foto: NFF takker fotograf Bjørn Åge Augustson for de flotte bildene i denne rapporten.

Besøksadresse
Ullevaal Stadion
Sognsveien 75, inngang J

Postadresse
Ullevaal Stadion
0840 Oslo
Tlf.: 04420
Faks: 21 02 93 01
e-post: nff@fotball.no
www.fotball.no
Foto: Scanpix og NFF